

Bror Lindén

* 16/10 1901

† 24/11 1981

En stor dalaforskare har gått ur tiden. Förr docenten och lektorn Bror Lindén dog den 24 november 1981. Han föddes den 16 oktober 1901 på Sollerön, där hans far var folkskollärare. Efter studentexamen i Gävle 1920, merkantil examen vid Schartaus handelsinstitut 1921 och ett par terminer 1922 — 1923 som vikarierande folkskollärare i Norberg och Mora kom han vårterminen 1924 till Uppsala, där han tog fil. kand. 1927. Hans fil. mag. 1928 omfattade ämnena engelska, romanska språk, tyska, nordiska språk och litteraturhistoria.

Under studietiden, närmare bestämt 1928 — 1936, var han medarbetare i Dalmålsordboken vid Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala.

Fil.lic.-examen avlade han 1932, disputerade för fil. doktorsgrad 1947 och förordnades till docent i nordisk ortnamnsforskning 1948. Han var e.o docent åren 1952 — 1955. Sistnämnda år utnämndes han till lektor vid kommunala gymnasiet (efter 1959: högre allmänna läroverket) i Fagersta, en tjänst som han innehade till pensioneringen.

Under åren 1928 — 1936, 1939, 1942 och följande gjorde Lindén för

Svenska ortnamnsarkivets och Landsmålsarkivets i Uppsala räkning uppteckningar av dialekt, ortnamn, folkminnen och materiell kultur inom stora delar av övre Dalarna. Genom dessa resor fördjupade Lindén sin redan tidigare stora förtrogenhet med övre Dalarnes kultur, både den andliga och den materiella. Uppteckningarna kom i största utsträckning att ligga till grund för hans arbeten bl a inom namnforskningen. Hans kännedom om folket, dess liv och föreställningar gjorde det möjligt för honom att vid namntolkningarna ofta se namnen ur samma synvinkel som de ursprungliga namngivarna, samtidigt som han med sin förtrogenhet med dialekterna klarade även mycket svåra språkliga problem.

Som lärare i nordiska språk hade han Bengt Hesselman och i ortnamnsforskning Jöran Sahlgren, båda framstående forskare men också sällsynt inspirerande lärare. Under deras ledning kom Bror Lindéns redan från början starka intresse för övre Dalarnes kultur, språk och namn att bli helt bestämmande för inriktningen av hans kommande forskning.

Den första längre undersökning, som Lindén publicerade, var *Dalälven*, tryckt i *Namn och bygd* 1932. Här visade han med hjälp av en grupp namn vid Västerdalälvens mynning i Gagnef, bl a *Djurås* (Liuros 1539, 'ån *Liuras mynning') att älvens gamla namn varit *Liura 'den ljusa, klara' i hela loppet, inte bara namn på källflödet *Jöra* ovan Vansbro. Älven har vid mötet med Fulu älv källklart, kallt vatten och ljus botten, medan *Falu älv* (av *Fala 'den gulbleka') har svagt gulfärgat mossvatten och mörk stenbotten.

Lindén valde som ämne för sin gradualavhandling "Mora tingslagsområdes vattennamn", ett ämne som han emellertid vintern 1943 — 1944 sköt på framtiden. I stället disputerade han 1947 på en samling "serieordnade smärre studier" med titeln *Dalska namn- och ordstudier I:1* (förkortat "DNO I:1"). Dalska namn- och ordstudier var planerade att omfatta tre huvudavdelningar men endast den första av de tre huvudavdelningarna kom till utförande; utom den nyss nämnda *DNO I:1* år 1947 kom *DNO I:2* 1950 och *DNO I:3* 1954. Den planerade delen om vattennamnen kom aldrig.

DNO innehåller en rad viktiga undersökningar av dalska namn och namnproblem. I artikeln *Ästas- Ästä(s)-* behandlar han en förled som ingår i flera övredalska namn, t ex *Ästaslok*, en god ängssloge i

Våmhus. Han tolkar *Ästas-*, säkerligen helt riktigt, som ett ursprungligt **Höstads-* 'ställe där man brukar skörda (mycket) hö'.

Ett språkelement *Äffer-*, *Äffar-* ingår som förled i flera gamla lokalitetsnamn inom bl a Mora socken: *Äffaråsen*, *Äffarråd* m fl. Lindén ser i förleden en personbeteckning, ett gårdsnamn, som vid nyare tidens början bör ha funnits i Mora. Han härleder gårdsnamnet ur det från bl a Uppland och Dalarne kända fornsvenska mansnamnet *Hedhfari*, kanske ett ursprungligt binamn 'person som brukar fara Långheden fram, hedbo'. Han jämför med bl a **rumfarar* 'slättbor?' (i *Romfartuna* i Västmanland), fornsvenska *blekungsfarar* 'blekingsbor' och *hallandsfarar* 'hallänningar'.

Sjönämnet *Rälgen* i Järna och bynamnet *Rälta* i Leksand tolkar han, otvivelaktigt riktigt, det förra som ett forndalskt **Røyroghe (sior)* 'den vassrika sjön', det senare som ett ursprungligt ånamn, forndalskt **Røyrotta* 'den vassrika ån'. Sjönämnet innehåller ett forndalskt adjektiv **røyrogher* 'rörbevuxen, vassrik' och ånamnet en annan forndalsk adjektivbildning med samma betydelse.

Bynamnet *Östnor* i Mora visar sig vara ett ursprungligt *Östan ar* 'öster om ån' och inte sammansatt med det vanliga ordet *nor* 'smalt sund'.

I *Stavahed m m. Ortnamn och virketäkt* behandlas en rad namn på platser, där man hämtat virke av olika slag, i *Stavahed* t ex virke till *kärlstavar*. *Garskogarna* i Venjan var magra och lämnade inte annat än virke till *gårdsstörar* 'gårdsgårdsstörar'.

DNO blev ett viktigt förarbete till bearbetningen av de övredalska ortnamnen för serien Sveriges ortnamn, en uppgift som Lindén åtog sig, sedan han gått i pension, och som han med sällsynt iver och sakkunskap arbetade med ända till sin bortgång. Han hann behandla ortnamnen i Mora, Orsa och Rättviks kommuner. Vid hans frånfälle förelåg också manuskript för bebyggelsenamnen och delvis för naturnamnen i Vansbro kommun. Man kan räkna med att publicering skall kunna ske inom något år. Själv fick den främste kännaren av Övredalarnes ortnamn inte se sitt stora arbete i tryck.

Även om Bror Lindén främst var ortnamnsforskare, så hade han dessutom ett mycket stort intresse för de allra flesta andra sidorna av övre Dalarnes folkliga kultur. Hans djupa förtrogenhet med övre dalmålets olika särpräglade dialekter visar sig i alla hans arbeten både då

det gäller ortnamn och den folkliga kulturen i övrigt. I flera artiklar bl a i Gustav Adolfs Akademiens årsbok Saga och sed har han behandlat nabo-härm, sockenboöknamn och noanamn på djur. Akademien visade sin uppskattning genom att 1974 tilldela honom Sahlgrenska priset för framstående författarskap inom nordisk namnforskning.

Allmogen i de olika socknarna hade ofta anledning att härma egenheter i varandras språk. I uppsatsen ”*Wur i Weni*” å ”*Icker i Orsum*” m m., tryckt i Saga och sed 1968, ger Lindén en mängd exempel på nabo-härm. Ett sådant är själva titeln. Sammanställningen *Wur i Weni* ’vi i Venjan’ och *Icker i Orsum* ’er i Orsa’ härmar en venjans- och en orsabo i tänkt samspråk. Det är ett kortfattat och uttrycksfullt sätt att framhäva skiljaktigheter mellan de olika dialekterna. Ett annat exempel, som Lindén också anför, är ”*Mora-jes(s)n å Soldvarvä*” uttryckande ’en gång’ på två olika sätt. *Jes(s)n* är en form av samma ord som vi har i uttrycket ”tusen *sinom* tusen gånger” och *varv* betyder ’svängning, vändning, kretslopp’.

Ibland ger nabohärmen exempel på, som grannarna menar, karakteriserande drag i tänkesätt, seder och bruk. Det kunde vara fattigt och då gällde det att passa på: ”*Jol mä jol e*”, *sad’n Skatundjän ö to si jen stre-mingg til* ’Jul mens jul är’, sa Skattungbon och tog sig en strömning till’.

Den småknepigaste morakarlen kunde karakteriseras med ett talesätt, som tillskrivs honom: ”*Umm ann tar jena lissla kelingg, så bäller ann still jenum kuott atad og*” ’Om man tar sig en liten kvinna till hustru, så kan man stilla (’utfodra’) en gris också’.

Bror Lindén var en av medutgivarna av tidskriften Namn och bygd och han publicerade där under årens lopp en rad viktiga artiklar. Bara några veckor före sin bortgång lämnade han en uppsats om ånamnet *Åskan* i Nås, en uppsats som ingår i Namn och bygd 1982. Han tolkar *Åskan* som ett forndalskt *Hedska ’ån på heden’, en betydelseparallell till rättviksnamnet *Enån*.

Man har all anledning att tacka vännen och medforskaren Bror Lindén för vad han sedan mer än femtio år gett oss av sin rika kunskap om Dalarnes ortnamn och mycket annat.

Harry Ståhl